

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูสังคัมศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษา

1. ด้านการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน ได้แก่ แนวทางการจัดการเรียนการสอนวัตถุประสงค์การเรียนการสอน เนื้อหาวิชา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน การวัดและประเมินผล
2. ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นครูสังคัมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยสุ่มแบบแบ่งชั้นหลายขั้นตอน (Multi-Stage Stratified) ได้จำนวนครูที่เป็นตัวอย่างประชากรทั้งสิ้น 300 คน จาก 37 โรงเรียน ใน 8 ห้องที่การศึกษา

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นคำถามแบบตรวจคำตอบ (Check list) และแบบเติมคำ (Complete Item) ถามเกี่ยวกับเพศ อายุ วุฒิการศึกษา วิชาเอก ประสบการณ์ในการสอน จำนวนคาบที่สอน ระดับชั้นในการสอน พื้นฐานความรู้เกี่ยวกับสันติภาพ การรับการอบรมความรู้เกี่ยวกับ การศึกษาเพื่อสร้างสันติภาพ แหล่งข่าวสารความรู้ ความรู้สึกที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อสร้างสันติภาพ การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับสันติศึกษาในโรงเรียน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการสอนในรายวิชาสังคัมศึกษา จำนวน 14 ข้อ

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของครูสังคัมศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษา แบ่งแบบสอบถามออกเป็น 2 ด้าน ด้านที่ 1 เกี่ยวกับการจัดการสอนในห้องเรียนซึ่งประกอบด้วย แนวทางการจัดการเรียนการสอน วัตถุประสงค์การเรียนการสอน เนื้อหาวิชา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล รวมทั้งสิ้น 57 ข้อ ด้านที่ 2 เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร จำนวน 12 ข้อ

แบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น 4 ระดับ โดยกำหนดค่าระดับคะแนน ดังนี้

4	หมายความว่า	เห็นด้วยตามที่ผู้วิจัยเสนอมากที่สุด
3	หมายความว่า	เห็นด้วยตามที่ผู้วิจัยเสนอมาก
2	หมายความว่า	เห็นด้วยตามที่ผู้วิจัยเสนอเอน้อย
1	หมายความว่า	เห็นด้วยตามที่ผู้วิจัยเสนอน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอนี้เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษา เป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended question)

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษา ในวิชาสังคมศึกษา ซึ่งได้ปรับปรุงแก้ไขหลังจากผ่านการตรวจสอบด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน และการทดลองใช้ (Try Out) กับครูสังคมศึกษาของโรงเรียนเบญจมราชาลัย และโรงเรียนวัดสังเวช จำนวน 15 คน ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จากการนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่สุ่มไว้จำนวน 333 คน แบบสอบถามได้รับกลับคืนมา 300 ฉบับ และทุกฉบับถูกต้องสมบูรณ์ คิดเป็นร้อยละ 90 แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าร้อยละ ค่ามัธยิม เลขคณิต (X) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางและอธิบายประกอบ

สรุปผลการวิจัย

1. ด้านการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในห้องเรียน สรุปผลได้ดังนี้

1.1 การจัดการเรียนการสอนสันติศึกษา เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวมครูสังคมศึกษาเห็นด้วยมากกับการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษา ที่ผู้วิจัยเสนอคือ จัดสอนเป็นวิชาบังคับแกน จัดสอนเป็นวิชาบังคับเลือก จัดแยกสอนเป็นวิชาเดี่ยว และสอนเป็นแบบทีม โดยอาจารย์ที่มีความรู้หลายสาขา จัดสอนเป็นวิชาเลือกเสรี จัดสอนเป็นรายวิชาสันติศึกษาโดยตรง และสอนโดยมีอาจารย์สอนคนเดียว สอดแทรกในวิชาสังคมศึกษา เช่น วิทยากร ผู้เชี่ยวชาญ เรื่องสันติภาพ มาให้ความรู้เป็นครั้งคราว และสอนสอดแทรกในรายวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง คือ ประเทศของเรา ทวีปของเรา โลกในยุคปัจจุบัน สังคมศึกษา ส 401 ส 402 ส 503 ส 605 และ ส 606

เมื่อพิจารณารายละเอียด ครูสังคมศึกษาเห็นด้วยมากกับการเรียนการสอนสันติศึกษาที่สอนสอดแทรกในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง เช่น ประเทศของเรา ทวีปของเรา โลกในยุคปัจจุบัน สังคมศึกษา ส 401 ส 402 ส 503 ส 605 และ ส 606 ตามที่ผู้วิจัยเสนอ โดยมีค่ามัธยิม เลขคณิตสูงสุด ส่วนการจัดการสันติศึกษาเป็นวิชาบังคับแกน นั้นมีความเห็นน้อย และมีค่ามัธยิม เลขคณิตน้อยที่สุด

1.2 วัตถุประสงค์การเรียนการสอน เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวมครูสังคมศึกษาเห็น

ด้วยมากกับ วัตถุประสงค์การเรียนการสอนสันติศึกษาที่ผู้วิจัยเสนอคือ เพื่อให้เด็กเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสันติภาพภายในตัวบุคคล และสันติภาพภายนอกตัวบุคคล ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสันติภาพและทัศนคติที่ดีในการสร้างสันติภาพ ให้มีความเข้าใจในความหลากหลายของเผ่าพันธุ์ และวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น สามารถอยู่ในแต่ละสังคมได้อย่างมีความสุข เพื่อให้เด็กเรียนตระหนักในความจำเป็นที่ต้องเข้าร่วมกิจกรรมสำคัญของการรณรงค์ เพื่อให้เกิดสันติภาพ เพื่อให้เด็กเรียนรู้สาเหตุหรือปัญหาที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง ความตึงเครียด การรุกรานและความรุนแรง ในการดำเนินชีวิต และสามารถหาหนทางแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี เพื่อให้เด็กเรียนมีความเข้าใจในสภาพของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือต่อการสานประโยชน์ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อให้เด็กเรียนเกิดความรู้สึกเห็นใจต่อผู้ที่ด้อยกว่า และให้ความช่วยเหลือเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อให้เด็กเรียนมีแนวปฏิบัติที่ถูกต้องต่อการสร้างเสริมความเข้าใจอันดีกับผู้อื่น เพื่อให้เด็กเรียนมีแนวปฏิบัติที่ถูกต้องต่อการสร้างเสริมความเข้าใจอันดีกับผู้อื่น เพื่อให้เด็กเรียนเข้าใจถึงความแตกต่าง การประนีประนอม การให้อภัยหลีกเลี่ยงการใช้ความรุนแรง ในการแก้ปัญหา เพื่อสร้างสรรค์ในสังคมที่อยู่อาศัยซึ่งกันและกัน เพื่อให้เด็กเรียนมีจิตของการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมที่ดี

เมื่อพิจารณารายละเอียด ครูสังคมศึกษาเห็นด้วยมากกับการกำหนดวัตถุประสงค์ตามที่ผู้วิจัยเสนอนั้น เพื่อให้เด็กเรียนมีจิตสำนึกของการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมที่ดี มีคามขมิ้มเลิศคุณที่สุด

1.3 เนื้อหาวิชา เมื่อพิจารณาโดยส่วนร่วมครูสังคมศึกษาเห็นด้วยมากกับเนื้อหาสาระวิชาสันติศึกษาที่ผู้วิจัยเสนอ คือ อุดมคติประวัติของบุคคลที่บทบาทในการสร้างสันติภาพ เทคโนโลยีและช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางวิชาการใหม่ๆ ความสำคัญของการสหประชาชาติ และองค์การระหว่างประเทศในการสร้างสันติภาพในโลก ความสำคัญของการสื่อสาร การร่วมมือและการตัดสินใจในระบบกลุ่มระบบการเมือง เศรษฐกิจกับการดำรงชีวิตของคนในสังคม ความเข้าใจอันดีของคนในชาติและระหว่างชาติ ความหมายของสันติภาพ บทบาทและหน้าที่ของประชาชนต่อการสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในสังคม ความสัมพันธ์ของครอบครัวและแนวทางการแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตในสังคม จริยธรรมกับการอยู่ร่วมกันในสังคม มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมโดยเน้นเรื่องของการแก้ไข้ปัญหา

เมื่อพิจารณารายละเอียด ครูสังคมศึกษาเห็นด้วยกับเนื้อหาวิชาที่ผู้วิจัยเสนอ และเนื้อหาวิชา เรื่องมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมที่เน้น เรื่องของการแก้ไข้ปัญหานั้นมีคามขมิ้มเลิศคุณที่สุด

1.4 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เมื่อพิจารณาโดยส่วนร่วมครูสังคมศึกษาเห็นด้วยมากกับการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษา ด้านแนวการจัดกิจกรรมสันติศึกษาที่ผู้วิจัยเสนอคือ การวางแผนการสอนความเป็นหน้าที่ของครูผู้สอน โดยยึดจุดประสงค์หลักสูตรของกรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ จัดการสอนโดยเน้นกระบวนการกลุ่ม เสนอแนะแนวทางตัดสินใจและการแก้ปัญหา จัดกิจกรรมส่งเสริมให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อแนวปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกับผู้อื่น โดยเน้นเกี่ยวกับความสำคัญ ความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ ยอมรับความแตกต่างของบุคคล ส่งเสริมกิจกรรมที่จะเน้นแนวทางแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคล ชุมชน อันมีผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ การเมือง จัดกิจกรรมที่พัฒนาสติภาพในตนเอง โดยยึดหลักจริยธรรมเป็นแนวทางปฏิบัติรู้จักการแก้ปัญหาโดยใช้เหตุผล จัดกิจกรรมที่พัฒนาจิตสำนึกให้เห็นความจำเป็นในการที่จะแสวงหาแนวทางเพื่อร่วมมือกันปรับปรุง แก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม และด้านวิชันสันติศึกษาที่ผู้วิจัยเสนอคือ การบรรยายโดยเน้นความรู้ความเข้าใจ การอภิปรายในห้องเรียน เน้นความรู้จากวิทยากรสาขาต่าง ๆ สอนโดยวิธีแบบสืบสวนสอบสวน แบ่งกลุ่มนักเรียนจัดทำรายงานแล้วร่วมกันอภิปรายในชั้นเรียน การอภิปรายร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน โดยตั้งประเด็นปัญหาที่มีทั้งความขัดแย้งและความร่วมมือ การสร้างสถานการณ์จำลอง เน้นปัญหาความขัดแย้งในสังคม และแนวทางร่วมกันแก้ปัญหา การอภิปรายแบบกลุ่มย่อย โดยเน้นสาเหตุและแนวทางแก้ปัญหาจากหนังสืออ่านประกอบ สิ่งพิมพ์ และภาพยนตร์ ศึกษาเฉพาะกรณีโดยเน้นข่าวและเหตุการณ์ปัจจุบัน

เมื่อพิจารณาเป็นรายละเอียด ครูสังคมศึกษาเห็นด้วยมากกับ แนวการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนสันติศึกษา ที่ผู้วิจัยเสนอเกี่ยวกับ การพัฒนาจิตสำนึกให้เห็นความจำเป็น ในการที่จะแสวงหาแนวทางเพื่อช่วยร่วมมือกันปรับปรุงแก้ไขปัญหาค่าสิ่งแวดล้อม และวิชันสันติศึกษาที่สำคัญเฉพาะกรณี โดยเน้นข่าวและเหตุการณ์ปัจจุบัน โดยมีค่ามัธยิมเลขคณิตสูงสุด ส่วนวิชัน ด้วยการบรรยาย เน้นความรู้ความเข้าใจนั้นมีความเห็นด้วยน้อย

1.5 การใช้สื่อการเรียนการสอน เพื่อพิจารณาโดยส่วนร่วมครูสังคมศึกษาเห็นด้วยมากกับการใช้สื่อการเรียนการสอนสันติศึกษา ที่ผู้วิจัยเสนอ คือ จุลสาร วารสารและแผ่นพิมพ์ซึ่งจัดทำโดยส่วนราชการ เอกชน และองค์การระหว่างประเทศ รูปภาพประกอบ ภาพโฆษณา สไลด์ ใช้แหล่งวิทยากรประเภทบุคคล แหล่งวิทยากรทั้งของรัฐและเอกชนที่ส่งเสริมสันติภาพและเน้นความร่วมมือกันเพื่อสังคมในชุมชน วิดีทัศน์ภาพยนตร์ รายการสารคดีทางโทรทัศน์ต่าง ๆ ที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิต ข่าวปัจจุบันจากวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ที่มีทั้งความร่วมมือ ความขัดแย้ง

เมื่อพิจารณาเป็นรายละเอียด ครูสังคมศึกษาเห็นด้วยมากกับการใช้สื่อการเรียนการสอนสันติศึกษาที่ผู้วิจัยเสนอ และการใช้สื่อที่เลือกจากข่าวปัจจุบัน วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ รายวันที่มีทั้งความร่วมมือและความขัดแย้งนั้น มีค่ามัธยิมเลขคณิตสูงสุด

1.6 การวัดและประเมินผล เมื่อพิจารณาโดยส่วนร่วมครูสังคมศึกษาเห็นด้วยมากกับการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนสันติศึกษาที่ผู้วิจัยเสนอ คือ วัดและประเมินผลโดยจัดสอบความรู้ วัดและประเมินผลจากงานที่ได้รับมอบหมาย วัดและประเมินผลร่วมกับวิชา

สังคมศึกษา โดยถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนตามหลักสูตร วัดและประเมินผลจากการอภิปรายแสดงความคิดเห็น วัดและประเมินผลจากการวิเคราะห์สาเหตุและแนวทางในการแก้ปัญหา วัดและประเมินผลจากการสังเกตพฤติกรรมในทัศนคติและการปฏิบัติ

เมื่อพิจารณาเป็นรายละเอียด ครูสังคมศึกษาเห็นด้วยมากกับการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนสันติศึกษาที่ผู้วิจัยเสนอ และการวัดและประเมินผลจากการสังเกตพฤติกรรมในทัศนคติและการปฏิบัติ นั้น มีค่ามัธยิมเลขคณิตสูงสุด

2. ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวมครูสังคมศึกษาเห็นด้วยมากกับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ผู้วิจัยเสนอ คือ จัดโครงการการศึกษาเพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างชาติ จัดมุมสันติภาพในโรงเรียน ร่วมมือกับหมวดวิชาอื่น ๆ จัดกิจกรรมที่แสดงถึงความร่วมมือกันในเชิงวิชาการ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อการนำไปสู่สันติภาพในสังคม ร่วมกับฝ่ายโสตทัศนศึกษาจัดรายการดนตรีที่ไพเราะ และมีเนื้อหาเพลงที่สร้างสันติสุขสลับกับรายการสาระน่ารู้ จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพให้แสดงออกถึงบุคลิกลักษณะเป็นผู้รักสันติมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี จัดแข่งขันตอบปัญหาเกี่ยวกับ "กิจกรรมที่เสริมสร้างสันติภาพ" จัดเป็นกิจกรรมพิเศษเนื่องในวันหรือสัปดาห์แห่งสันติภาพ เชิญวิทยากรมาบรรยายเกี่ยวกับความร่วมมือ ความขัดแย้งและการแก้ปัญหาทุกระดับ และแก้ปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงระหว่างบุคคล ชุมชน ประเทศ และสังคมโลก จัดประกวดการเขียนบทความสั้น ๆ คำขวัญ โคลง กลอน และเพลงที่ชักชวนให้เห็นความสำคัญของการสร้างสันติภาพในสังคม จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความสามัคคีให้เกิดความรัก พึงพาสภาพสังคมที่เกิดจากความขัดแย้ง และความร่วมมือ จัดโครงการ "พี่มัธยมปลายช่วยน้องมัธยมต้น" ด้วยการทบทวนบทเรียน การแนะแนวการศึกษาต่อ การร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ในโรงเรียนและชุมชน ฯลฯ

เมื่อพิจารณาเป็นรายละเอียด ครูสังคมศึกษาเห็นด้วยมากกับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ที่ผู้วิจัยเสนอ และการจัดโครงการ "พี่มัธยมปลายช่วยน้องมัธยมต้น" ด้วยการทบทวนบทเรียน การแนะแนวการศึกษาต่อ การร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ในโรงเรียนและชุมชน ฯลฯ นั้น มีค่ามัธยิมเลขคณิตสูงสุด

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษา ทั้ง 2 ด้าน คือ การจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนและการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ดังต่อไปนี้

1. ด้านการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน

1.1 แนวทางการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษา

ผลการวิจัยโดยส่วนรวมพบว่าครูสังคมศึกษาเห็นด้วยมากกับการจัดการเรียนการ

สอนสันติศึกษาตามที่ผู้วิจัยเสนอ ซึ่งเสนอไว้คือ จัดสอนเป็นวิชาบังคับแกน จัดสอนเป็นวิชาบังคับเลือก จัดแยกสอนเป็นวิชาเดี่ยว และสอนเป็นแบบทีมโดยอาจารย์ที่มีความรู้หลายสาขา จัดสอนเป็นวิชาเลือกเสรี จัดสอนเป็นรายวิชาสันติศึกษาโดยตรงและสอนโดยมีอาจารย์สอนคนเดียวสอนสอดแทรกในวิชาสังคมศึกษา เชิญวิทยากร ผู้เชี่ยวชาญเรื่องสันติภาพ มาให้ความรู้เป็นครั้งคราว และสอนสอดแทรกในรายวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง คือ ประเทศของเรา ทวีปของเรา โลกยุคปัจจุบัน สังคมศึกษา ส 401. ส 402 ส 503 ส 605 และ ส 606 ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าสภาพสังคมปัจจุบัน ต้องการความร่วมมือ ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความเสียสละเพื่อขจัดความขัดแย้ง ความรุนแรงและร่วมมือกันแก้ปัญหาด้วยวิธีการอนุญาตน ยึดหลักจริยธรรม คุณธรรม เพื่อให้เกิดสันติสุขในสังคม

เมื่อพิจารณาเป็นรายละเอียดครูสังคมศึกษาเห็นด้วยมากกับการจัดการเรียน การสอนที่ผู้วิจัยเสนอ ที่สอนสอดแทรกในรายวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น ประเทศของเราทวีปของเรา โลกในยุคปัจจุบัน สังคมศึกษา ส 401 ส 402 ส 503 ส 605 และ ส 606 โดยมีค่ามัธยฐานเลขคณิตสูงสุด และจากการสำรวจสถานภาพครูสังคมศึกษาถึงร้อยละ 87.3 เคยสอนเกี่ยวกับสันติภาพ หรือสอดแทรกในรายวิชาที่เกี่ยวข้องอาจเป็นเพราะสันติศึกษา เป็นเรื่องราวความสัมพันธ์ของมนุษย์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ที่อาศัยความร่วมมือแก้ไขปัญหาลักษณะปัญหาด้วยหลักจริยธรรม ซึ่งก็สอดแทรกในรายวิชาสังคมศึกษาอยู่แล้ว และจากการประชุมวิชาการ เรื่อง "การจัดการศึกษาเพื่อสันติภาพ" เนื่องในวันคล้ายวันสถาปนา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปีที่ 16 (2528 : เอกสารการประชุม) มีข้อสรุปว่าการจัดหลักสูตรเนื้อหาวิชาให้เด็กได้สันติ ในขณะที่มีอยู่ในวิชาสังคมศึกษา และควรที่จะสอดแทรกในทุกวิชา โดยมีการระบุให้ชัดเจน ส่วนการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาที่ผู้วิจัยเสนอ ให้จัดสอนเป็นวิชาบังคับแกนนั้น ครูสังคมศึกษามีความเห็นด้วยน้อย มีค่ามัธยฐานเลขคณิตน้อยกว่าข้ออื่น ๆ อาจเป็นเพราะว่าครูสังคมศึกษายังไม่เห็นสมควรที่จะจัดสันติศึกษาเป็นรายวิชาบังคับแกน ครูสังคมศึกษาเห็นว่า ควรจัดสอนโดยให้สอดแทรกในวิชาสังคมศึกษาอยู่แล้วจึงไม่จำเป็นต้องจัดเป็นวิชาบังคับแกนและจากการสำรวจสถานภาพครูสังคมศึกษาถึงร้อยละ 82.3 ไม่เคยได้รับการอบรม ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาเพื่อสร้างสันติภาพ เพื่อประกอบอาจจะทำให้เกิดความไม่มั่นใจ ที่จะจัดการเรียนการสอนออกมาเป็นรายวิชาอย่างเด่นชัด

1.2 ด้านวัตถุประสงค์การเรียนการสอนสันติภาพ

ผลการวิจัยโดยส่วนรวมพบว่า ครูสังคมศึกษาเห็นด้วยมากกับการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนการสอนสันติศึกษา ที่ผู้วิจัยเสนอ ซึ่งเสนอไว้ คือ เพื่อให้เด็กเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสันติภาพ ภายในตัวบุคคลและสันติภาพภายนอกตัวบุคคล ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสันติภาพและทัศนคติที่ดี ในการสร้างสันติภาพให้มีความเข้าใจในความหลากหลายของเผ่าพันธุ์ และวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น สามารถอยู่ในแต่ละสังคมได้อย่างมีความสุข เพื่อ

ให้นักเรียนตระหนักในความจำเป็นที่ต้องเข้าร่วมกิจกรรมสำคัญของการณรงค์ ความตั้งใจ เครียด การรุกราน และความรุนแรง ในการดำเนินชีวิต และสามารถหาหนทางแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี เพื่อให้เด็กเรียนมีความเข้าใจในสภาพของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือต่อการสานประโยชน์ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อให้เด็กเรียนเกิดความรู้สึกเห็นใจต่อผู้ที่ตกยากกว่า และให้ความช่วยเหลือเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อให้เด็กเรียนมีแนวปฏิบัติที่ถูกต้องต่อการสร้างเสริมความเข้าใจอันดีกับผู้อื่น เพื่อให้เด็กเรียนเข้าใจถึงความแตกต่าง การประนีประนอม การให้อภัย หลีกเลี่ยงการใช้ความรุนแรง ในการแก้ปัญหาเพื่อการสร้างสรรค์ในสังคมที่อยู่อาศัยซึ่งกันและกัน เพื่อให้เด็กเรียนมีจิตสำนึกของการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมที่ดี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวัตถุประสงค์ดังกล่าวเน้นเจตคติต่อการร่วมมือกัน เข้าใจถึงความแตกต่างของเชื้อชาติวัฒนธรรม การให้อภัย การร่วมกันแก้ปัญหา มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อม สามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นอย่างมีความสุข และ เล่นนาร์ท เวิร์ยเนสและโรเบิร์ต แอสเพสลาจ (Lennart Vriens and Robert Aspeslagh 1985:15) ได้อธิบายจุดมุ่งหมายของการสอนสันติศึกษาว่า มุ่งประเด็นไปยังมนุษย์และสันติของโลก มีวัตถุประสงค์ให้คนทั่ว ๆ ไปมีจิตสำนึกที่จะช่วยกันรับผิดชอบในสันติภาพ ให้เยาวชนมีจุดหมายปลายทางที่มีแนวคิดของตนเอง เน้นกระบวนการทางสันติภาพ ที่จะต้องเริ่มจากเด็ก ๆ เพื่อที่จะเน้นวิถีชีวิต และ ค่านิยม

เมื่อพิจารณาเป็นรายละเอียดครูสังคมศึกษาเห็นด้วยมาก กับการกำหนดวัตถุประสงค์ การเรียนการสอนสันติศึกษาที่ผู้วิจัยเสนอ คือ เพื่อให้เด็กเรียนมีจิตสำนึกของการมีส่วนร่วมช่วยในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมที่ดี และเพื่อให้เด็กเรียนเข้าใจถึงความแตกต่าง การประนีประนอมการให้อภัย หลีกเลี่ยงการใช้ความรุนแรง ในการแก้ปัญหา เพื่อการสร้างสรรค์ในสังคมที่อยู่อาศัยซึ่งกันและกัน ซึ่งมีค่ามัธยฐานเลขคณิตสูงเป็นอันดับ 1 และ 2 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสภาพปัจจุบันในสังคม พื้นฐานดำรงชีวิตของมนุษย์เต็มไปด้วยการแข่งขันไป การขัดแย้งการเอารอดเอาเปรียบ และแก้ปัญหาด้วยวิธีรุนแรง ทำให้ส่งผลกระทบต่อสภาพสังคมสภาพแวดล้อม จากสภาพดังกล่าวทำให้เห็นว่าการกำหนดวัตถุประสงค์ เพื่อการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งจากการสำรวจสถานภาพครูสังคมศึกษาถึงร้อยละ 98.0 มีความเห็นว่าในฐานะที่เป็นครูสังคมศึกษา การจัดการศึกษาเพื่อสันติภาพนั้นเป็นสิ่งจำเป็นที่ควรกระทำ และจากจุดประสงค์ของหลักสูตรและคำอธิบายรายวิชา กลุ่มวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่ส่งเสริมสันติภาพ (กรมวิชาการ 2533:61-65) ได้อธิบายไว้ว่า เพื่อให้สามารถนำความรู้ ไปวิเคราะห์และร่วมกันแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม โดยใช้กระบวนการกลุ่มและวิธีการที่หลากหลาย การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี ตระหนักในบทบาทและหน้าที่ของตนเอง ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและร่วมกันอนุรักษ์ เสริมสร้าง ศิลปวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของประเทศ

1.3 เนื้อหาวิชาการเรียนการสอนสันติศึกษา

ผลการวิจัยโดยส่วนรวมพบว่า ครูสังคมศึกษาเห็นด้วยมากกับ เนื้อหาสาระวิชาสันติศึกษาที่ผู้วิจัยเสนอ ซึ่งเสนอไว้ในเรื่องต่อไปนี้ อดีตชีวิตบุคคลที่มีบทบาทในการสร้างสันติภาพ เทคโนโลยีและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางวิชาการใหม่ ๆ ความสำคัญของการสื่อสาร การร่วมมือกันและการตัดสินใจในระบบกลุ่ม ระบบการเมือง เศรษฐกิจกับการดำรงชีวิตของคนในสังคม ความเข้าใจอันดีของคนในชาติ ความหมายของสันติภาพ บทบาทและหน้าที่ของประชาชนต่อการสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในสังคม ความสัมพันธ์ของครอบครัวและแนวทางการแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตในสังคม จริยธรรมกับการอยู่ร่วมกันในสังคมมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม โดยเน้นเรื่องของการแก้ไขปัญหา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าเนื้อหาดังกล่าว เน้นความสำคัญในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์และเต็มไปด้วยปัญหาความขัดแย้ง และเกิดการแข่งขันเพื่อเอาตัวรอด ทำให้ส่งผลต่อสภาพแวดล้อมในด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมือง จึงจำเป็นที่เราต้องเอาสันติศึกษา มาช่วยทำให้เกิดสันติสุข หรือสันติภาพในมวลมนุษยชาติให้มากขึ้น

เมื่อพิจารณาเป็นรายละเอียด ครูสังคมศึกษาเห็นด้วยมากกับเนื้อหาสาระวิชาสันติศึกษาที่ผู้วิจัยเสนอในเรื่องมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม โดยเน้นในเรื่องของการแก้ไขปัญหา และจริยธรรมกับการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่ผู้วิจัยเสนอนั้นมีความเหมาะสมมาก มีค่ามัธยิมเลขคณิตมากเป็นอันดับ 1 และ 2 อาจจะเป็นเพราะว่าการเน้นเนื้อหาที่ส่งผลต่อการจัดกิจกรรมและเป็นการปฏิบัติจริงนั้น ส่งผลต่อการนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่มีผลต่อสภาพแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ดังที่ แจคสัน เฮสซลี (Jacqueline Haessly 1985 : 51) ได้กล่าวถึงเนื้อหาการเรียนการสอนสันติศึกษา ที่นักเรียนควรจะได้รับคือ การเน้นถึงจิตสำนึกเกี่ยวกับ เรื่องของโลกศึกษา สิ่งแวดล้อม การยอมรับความแตกต่างในด้านวัฒนธรรม การรู้จักใช้ทรัพยากรต่าง ๆ แนะนำให้รู้หรือการรับรู้เกี่ยวกับบุคคลผู้ที่สร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในโลก และจากข้อเสนอแนะปลายเปิดครูสังคมศึกษา (54 คน) ได้เสนอเนื้อหาวิชาสันติศึกษาไว้ว่า เนื้อหาการเรียนการสอนสันติศึกษาน่าจะเกี่ยวกับความสัมพันธ์ ความเป็นอยู่เรื่องราวในชีวิตประจำวัน และสภาพความจริง ตัวอย่างของจริง และหาแนวทางแก้ไขปัญหา เช่นเดียวกัน

1.4 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสันติศึกษา

ผลการวิจัยโดยส่วนรวมพบว่า ครูสังคมศึกษาเห็นด้วยมาก กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านแนวการจัดกิจกรรมสันติศึกษา คือ การวางแผนการสอนควรเป็นหน้าที่ของครูผู้สอน โดยยึดจุดประสงค์หลักสูตรกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ จัดการสอนโดยเน้นกระบวนการกลุ่ม เสนอแนะแนวทางการตัดสินใจและการแก้ปัญหา จัดกิจกรรมส่งเสริมให้เกิดทัศนคติที่ดี ต่อแนวปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกับผู้อื่น โดยเน้นเกี่ยวกับความสำคัญความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ ยอมรับ

ในความแตกต่างของบุคคล สิ่งเสริมกิจกรรมที่จะเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคล ชุมชน อันมีผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ การเมือง จัดกิจกรรมที่พัฒนาสันติภาพในตนเอง โดยยึดหลัก จริยธรรมเป็นแนวปฏิบัติ รู้จักการแก้ปัญหาโดยใช้เหตุผล จัดกิจกรรมที่พัฒนาจิตสำนึกให้เห็นความ จำเป็นในการที่จะแสวงหาแนวทางเพื่อร่วมมือกันปรับปรุงแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม และในด้านวิธี สอนสันติศึกษา ผู้วิจัยเสนอไว้เกี่ยวกับ การบรรยายโดยเน้นความรู้ความเข้าใจ การอภิปรายให้ ห้องเรียนเป็นความรู้จากวิทยากรสาขาต่าง ๆ สอนโดยวิธีแบบสืบสวนสอบสวน แบ่งกลุ่มนักเรียน จัดทำรายงานแล้วร่วมกันอภิปรายในชั้นเรียน การอภิปรายร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน โดยตั้ง ประเด็นปัญหาที่มีทั้งความขัดแย้ง และความร่วมมือ การสร้างสถานการณ์จำลอง เน้นปัญหาความ ขัดแย้ง ในสังคมและแนวทางแก้ปัญหาจากหนังสืออ่านประกอบ สิ่งพิมพ์ ภาพยนต์ ศึกษาเฉพาะกรณี โดยเน้นข่าวและเหตุการณ์ปัจจุบัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกิจกรรมที่ผู้วิจัยได้นำเสนอนั้น กำหนดให้ นักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียน โดยยึดจุดประสงค์การเรียนรู้ของกรมวิชาการ กระทรวง ศึกษาธิการ ที่เน้นกระบวนการกลุ่ม ร่วมมือหาหนทางแก้ไขปัญหาคือเป็นขั้นตอน ยึดหลักจริยธรรม และใช้เหตุผลในการวิเคราะห์ปัญหาแล้วนำเสนอด้วยการอภิปราย การซักถาม การจัดนิทรรศการ การปฏิบัติตลอดปีการศึกษา

เมื่อพิจารณาเป็นรายละเอียด ครูสังคมศึกษาเห็นด้วยมากกับแนวการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนสันติศึกษาที่ผู้วิจัยเสนอ เกี่ยวกับการพัฒนาจิตสำนึกให้เห็นความจำเป็นในการที่จะ แสวงหาแนวทาง เพื่อร่วมมือกันปรับปรุงแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม และกิจกรรมที่พัฒนาสันติภาพ ในตนเอง โดยยึดหลักจริยธรรม เป็นแนวทางปฏิบัติ รู้จักแก้ปัญหาโดยใช้เหตุผล มีค่ามีชดเชย เลขคณิต มากเป็นอันดับ 1 และ 2 อาจเป็นเพราะครูมีเสรีภาพในการวางแผนการสอน สามารถเลือกสอน ได้สอดคล้องกับเนื้อหาที่ส่วนใหญ่เน้นการปฏิบัติ นำเนื้อหาที่เป็นปัญหาและเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จริง ๆ ยกมาประกอบการสอน

และเมื่อพิจารณารายละเอียดในด้านวิธีสอนสันติศึกษา ที่ครูสังคมศึกษาเห็นด้วย มากกับวิธีการสอนสันติศึกษาที่ผู้วิจัยเสนอ คือวิธีสอนที่ศึกษาเฉพาะกรณี โดยเน้นข่าวและเหตุการณ์ ปัจจุบัน และมีความมีชดเชย เลขคณิตสูงที่สุด จากการสรุปคำถามปลายเปิด ครูสังคมศึกษา (22 คน) ครูสังคมศึกษาเน้นการนำข่าว - กิจกรรมทางสังคม - การเมือง จากหนังสือพิมพ์ มาให้นักเรียนช่วยกันอภิปรายอันไหนจะก่อให้เกิดหรือทำลายสันติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูสังคมศึกษา ศึกษา ต้องการให้เด็กได้วิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละเรื่องได้เป็นอย่างดี และการนำข่าวปัจจุบันมา เป็นสื่อการสอนนั้นหาได้ง่ายกว่า สื่อประเภทอื่น ๆ ข่าวและเหตุการณ์ปัจจุบันมาเป็นสื่อการสอนนั้น หาได้ง่ายกว่า สื่อประเภทอื่น ๆ ข่าวและเหตุการณ์ปัจจุบัน เป็นข้อมูลที่ติดตามได้ตลอดเวลา ดังที่ วอลท์ เวอร์เนอร์ (Walt Werner 1985 : 29) ได้กล่าวไว้ว่า ครูจุดมุ่งหมายการสอนสันติ ศึกษาเน้นจุดเน้นนั้น ไม่ต้องการครูผู้เชี่ยวชาญ แต่ต้องการให้นักเรียนเข้าถึงข้อมูลโดยผ่านสื่อ และการหาข้อมูลที่เชื่อถือได้ให้กับนักเรียน ได้รู้จักเลือก

ข้อสังเกตประการเดียวที่ครูสังคัมศึกษาเห็นด้วยกับวิธีสอนสันติศึกษาที่ผู้วิจัยเสนอ คือ วิธีการสอนโดยการบรรยาย โดยเน้นความรู้ความเข้าใจ และมีค่ามัชฌิมเลขคณิตน้อยที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะครูสังคัมศึกษา เห็นว่าการสอนสันติศึกษานั้น คือการพัฒนาพฤติกรรมของเด็กให้ออก มาเป็นรูปธรรม เกิดทัศนคติที่ดีต่อสังคม ร่วมปฏิบัติงานให้เป็นสมาชิกที่ดี และมีคุณภาพให้เป็นกิจนิสัย

1.5 สื่อการเรียนการสอนสันติศึกษา

ผลการวิจัยโดยส่วนรวมพบว่า ครูสังคัมศึกษาเห็นด้วยมากกับการใช้สื่อการเรียนการสอนสันติศึกษา ที่ผู้วิจัยเสนอ ซึ่งเสนอไว้ดังนี้คือ จุลสาร วารสาร และแผ่นพับ ซึ่งจัดทำโดยส่วนราชการ เอกชน และองค์การระหว่างประเทศ รูปภาพประกอบ ภาพโฆษณา สไลด์ ใช้แหล่งวิทยาการประเภทบุคคล แหล่งวิทยาการทั้งทางรัฐและเอกชน ที่ส่งเสริมสันติภาพ และเน้นความร่วมมือกันเพื่อสังคมในชุมชน ทัศนคติ ภาพยนต์ รายการสารคดีทางโทรทัศน์ ต่าง ๆ ที่เน้นเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมคุณภาพชีวิต ชาวปัจจุบัน จากวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์รายวันทั้งความร่วมมือ ความขัดแย้ง อาจเป็นเพราะสื่อการเรียนการสอนเป็นปัจจัยสำคัญ ที่ช่วยให้ครูและผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์พร้อมทั้ง เกิดมโนทัศน์ ในเรื่องที่เรียนโดยใช้ระยะเวลาอันสั้น และให้ผู้เรียนมีความเข้าใจเป็นรูปธรรมมากขึ้น สื่อการเรียนการสอนสันติศึกษา จึงมีความจำเป็น

เมื่อพิจารณารายละเอียด ครูสังคัมศึกษาเห็นด้วยมากกับการใช้สื่อการเรียนการสอนสันติศึกษาที่ผู้วิจัยเสนอ กับการใช้สื่อที่เลือกจากชาวปัจจุบัน จากวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ รายวันเกี่ยวกับความร่วมมือ ความขัดแย้ง และรายการสารคดีทางโทรทัศน์ มีความเหมาะสมมาก มีค่ามัชฌิมเลขคณิตมากเป็นอันดับ 1 และ 2 ซึ่งจากการสำรวจสถานภาพครูสังคัมศึกษา ในการรับข่าวสารเกี่ยวกับสันติภาพจากสื่อประเภทต่าง ๆ ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษา ร้อยละ 58.7 ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสันติภาพจาก สื่อประเภท วิทยุ โทรทัศน์ มากกว่าสื่อประเภทอื่น ๆ ดังนั้นสื่อมวลชน จึงมีความสำคัญและมีอิทธิพลในการสอนด้วย ดังที่ ไพฑูรย์ สินดารัตน์ (2532 : 583) เสนอความคิดว่า การเสนอความคิดที่สื่อมวลชนเสนอไปนั้นควรเน้นในเรื่องของการศึกษา ศิลป ความดีงาม ซึ่งจะช่วยเหลือหลอมจิตใจของคนในสังคมได้มาก กว่าที่เสนอในรูปแบบของการ แข่งขัน ความรุนแรง การเอาชนะ

1.6 การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนสันติศึกษา

ผลการวิจัยโดยส่วนรวมพบว่า ครูสังคัมศึกษาเห็นด้วยมากกับการวัดและประเมินผล การเรียนการสอนสันติศึกษา ที่ผู้วิจัยเสนอไว้ดังนี้ คือ วัดและประเมินผลโดยจัดสอบ ความรู้ วัดและประเมินผลจากงานที่ได้รับมอบหมาย วัดและประเมินผลร่วมกับวิชาสังคัมศึกษา โดยถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนตามหลักสูตร วัดและประเมินผลจากการอภิปราย แสดงความคิดเห็น วัดและประเมินผลจากการวิเคราะห์สาเหตุและแนวทางในการแก้ปัญหา วัด

และประเมินผลจากการสังเกตพฤติกรรม เน้นทัศนคติและการปฏิบัติ อาจเป็นเพราะว่า การวัดและประเมินผล ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งสอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอน วัตถุประสงค์เนื้อหาวิชา แนวการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษา และวิธีสอนสันติศึกษา ดังนั้น การวัดและประเมินผลก็ต้องมีความเห็นสอดคล้องกันมา

เมื่อพิจารณาเป็นรายละเอียด ครูสังคมศึกษาเห็นด้วยมากกับการเรียนการสอนสันติศึกษา ที่ผู้วิจัยเสนอเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลจากการสังเกตพฤติกรรม เน้นทัศนคติและการปฏิบัติ และการวัดและประเมินผลจากการวิเคราะห์สาเหตุและแนวทาง ในการแก้ปัญหาที่มีค่ามัชฌิมเลขคณิต สูงเป็นอันดับ 1 และ 2 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการเรียนการสอนสันติศึกษามุ่งหน้าการปลูกจิตสำนึกให้มีจิตต่อการร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การแก้ปัญหาคความรุนแรงด้วยสันติวิธี เน้นการรับรู้อย่างมีวิจารณญาณ มีความเข้าใจในสิทธิมนุษยชน สภาพแวดล้อมในโลกปัจจุบัน ดังนั้นการเรียนการสอนสันติศึกษา จึงมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ในการแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้มีการวัดผลและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ จากการสำรวจสภาพครูสังคมศึกษาในด้านวุฒิการศึกษา ปรากฏว่าครูสังคมศึกษาจำนวนร้อยละ 82.0 สำเร็จการศึกษาในวุฒิปริญญาตรี ร้อยละ 91.00 มีประสบการณ์ในการสอน 10 ปี ขึ้นไป และร้อยละ 52.3 วิชาเอกสังคมศึกษา ร้อยละ 27.0 วิชาเอกประวัติศาสตร์ ร้อยละ 15.0 วิชาเอกภูมิศาสตร์ จากการสำรวจสภาพดังกล่าว เราอาจจะสรุปได้ว่าครูสังคมศึกษาที่เป็นกลุ่มประชากร มีความเข้าใจ เรื่องการวัดและประเมินผล

2. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับการสอนสันติศึกษา

ผลการวิจัยโดยส่วนรวมพบว่า ครูสังคมศึกษาเห็นด้วยมากกับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในการเรียนการสอนสันติศึกษาที่ผู้วิจัยเสนอ ซึ่งเสนอไว้ดังนี้คือ จัดโครงการการศึกษาเพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างชาติ จัดมุมสันติภาพในโรงเรียน ร่วมมือกับหมวดวิชาอื่น ๆ จัดกิจกรรมที่แสดงความร่วมมือกันในเชิงวิชาการเพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อการนำไปสู่สันติภาพในสังคมร่วมกับฝ่ายโสตทัศนศึกษาจัดรายการดนตรีที่ไพเราะ และมีเนื้อหาเพลงที่สร้างสันติสุขสืบรายการสารนารัฐ จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพ ให้แสดงออกถึงบุคลิกเป็นผู้รักสันติมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี จัดแข่งขันตอบปัญหาเกี่ยวกับ "หลักธรรมที่เสริมสร้างสันติภาพ" จัดเป็นกิจกรรมพิเศษเนื่องในวันหรือสัปดาห์แห่งสันติภาพ เชิญวิทยากรมาบรรยายเกี่ยวกับความร่วมมือ ความขัดแย้งและการแก้ปัญหาทุกระดับ และแก้ปัญหาคความขัดแย้งและความรุนแรงระหว่างบุคคล ชุมชน ประเทศและสังคมโลก จัดประกวดการเขียนบทความสั้น ๆ คำขวัญ โคลง กลอน และเพลงที่ชักชวนให้เห็นความสำคัญของการสร้างสันติภาพในสังคม จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความสามัคคี ให้เกิดความรัก พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันดูงานสถานที่ต่าง ๆ โครงการศึกษาดูงานนอกสถานที่ให้เห็นสภาพสังคมที่เกิดจากความขัดแย้งและความร่วมมือ จัดโครงการ "พื้มีธมปปลายช่วยเ่องมีธมตัน"

ด้วยการทบทวนบทเรียน การแนะแนวการศึกษาต่อ การร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ในโรงเรียน และชุมชน ฯลฯ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่ากิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ผู้วิจัยเสนอเน้นครอบคลุม ให้ความรู้ ในด้านเนื้อหา เป็นกิจกรรมที่เน้นพฤติกรรมที่พัฒนาทัศนคติ การร่วมมือ การพึ่งพา อาศัย ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หลากหลายรูปแบบ และฝึกปฏิบัติจริงดังเช่นข้อเสนอแนะนำ กรมวิชาการ (2534 ก : 1-10) จากคู่มือการสอนตามโครงการ การศึกษาเพื่อส่งเสริม ความเข้าใจอันดีระหว่างชาติ กลุ่มครูอาจารย์ สังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 21 โรงเรียน ได้นำเสนอแนวการวัดและประเมินผลตามโครงการ โดยเน้นการสังเกตพฤติกรรม ของนักเรียนเป็นรายบุคคล และการทำงานกลุ่ม นอกจากนี้ยังสังเกตการนำเสนอผลงานทั้งราย บุคคล และงานกลุ่ม

เมื่อพิจารณารายละเอียด ครูสังคมนศึกษาเห็นด้วยมาก กับกิจกรรมเสริมหลักสูตร ในการเรียนการสอนสันติศึกษาที่ผู้วิจัยเสนอกับการจัดโครงการ "ที่มีธรมปลายช่วยน้องมัธยมต้น" ด้วยการทบทวนแบบเรียน การแนะแนวการศึกษาต่อ การร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ใน โรงเรียน และชุมชน ฯลฯ และการจัดโครงการศึกษาดูงานนอกสถานที่ ที่เน้นให้เห็นสภาพของ สังคมที่เกิดจากความขัดแย้งและความร่วมมือ เช่น บ้านพักคนชรา บ้านเมตตา บ้านกรุณา และสถานพินิจเด็กและเยาวชน นั้นมีค่ามัชฌิมเลขคณิต สูงเป็นอันดับ 1 และ 2 ทั้งนี้อาจเป็น เพราะว่าการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเนื้อหา การติดตามข่าวและเหตุการณ์ปัจจุบัน ขอความร่วมมือ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดวิทยากรมาให้ความรู้เป็นครั้งคราว โครงการพี่รักน้อง ช่วยเหลือ นักเรียนรุ่นน้องที่ห่างไกล โครงการทัศนศึกษาในสถานที่ที่แท้จริงของสังคมเมือง และสังคมนบพ และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เป็นประสพการณ์ โดยมีความมุ่งหมายในด้านความร่วมมือ ทำให้นักเรียนได้รับประสพการณ์ที่ดี ซึ่งมีทั้งความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัยกัน ซึ่งกิจกรรม ดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่กระตุ้นให้เกิดทัศนคติที่ดีงามแก่นักเรียน ดังที่ ศรีเพ็ญ ศุภพิทยากุล (2535 : บทสัมภาษณ์) ได้เสนอแนวการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ในการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษา ว่า ควรจะเป็นกิจกรรมเข้าค่ายพักแรม เพื่อส่งเสริมการทำงานร่วมกันการปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่น การจัดป่ายนันทะทั้งในแง่บวกและแง่ลบ กิจกรรมช่วยเหลือกันระหว่างนักเรียนรุ่นพี่ รุ่นน้อง การศึกษาออกสถานที่

จากผลการวิจัยที่นำเสนอ มีประเด็นที่น่าสนใจคือ จากการสำรวจสถานภาพครู สังคมนศึกษา ร้อยละ 76.7 แสดงความคิดเห็นว่า ไม่เคยมีส่วนร่วมหรือเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ของการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับสันติศึกษา และร้อยละ 63.2 กล่าวว่าไม่มีการจัดกิจกรรมในโรงเรียน เกี่ยวกับสันติศึกษา ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าครูสังคมนศึกษาเป็นกลุ่มประชากร ร้อยละ 82.0 ต้องสอน 16 - 20 คาบขึ้นไป ทำให้มีเวลาจำกัด และร้อยละ 82.3 ที่ไม่เคย ได้รับการอบรม ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาเพื่อสร้างสันติภาพ และกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เกี่ยวกับสันติศึกษา เป็น

กิจกรรมเฉพาะ ทั้ง ๆ ที่ สันติศึกษา หมายถึงการใช้กระบวนการทางการศึกษาในการพัฒนาคนให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะคติ ในเรื่องสันติภาพ สามารถอยู่ร่วมกันฝ่ายสร้างสรรค์ และแก้ปัญหาความขัดแย้ง ลดความรุนแรงด้วยสันติวิธี ดังนั้นควรเป็นกิจกรรมร่วมกับวิชาอื่น ๆ เช่น กิจกรรมวันสำคัญของหมวดวิชาต่าง ๆ วันสุนทรภู่ของหมวดวิชาภาษาไทย วันคริสต์มาส และวันขอบคุณพระเจ้า ของหมวดวิชาภาษาอังกฤษ วันพ่อ และวันแม่แห่งชาติ หมวดวิชาสังคมศึกษา ฯลฯ และนอกจากนี้ยังได้เสนอ กิจกรรมเสริมในช่วงเวลาต่าง ๆ เช่น การเข้าร่วมกิจกรรม และอยู่ค่ายพักแรมของชุมนุมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้นำเพื่อประโยชน์ และชุมนุมอิสระต่าง ๆ การเข้าค่ายจริยธรรม ฯลฯ

ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานต่าง ๆ ของกระทรวงศึกษาธิการ

1. กระทรวงศึกษาธิการ ควรมีการบูรณาการเนื้อหาสันติศึกษาในวิชาที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวิชาสังคมศึกษา ควรจะบูรณาการเนื้อหา และวิธีสอนเน้นการสอน และสนับสนุนการสอนสันติศึกษาในวิชาสังคมศึกษาด้วย
2. ศึกษานิเทศน์ ควรเป็นผู้นำในการจัดโปรแกรมการเรียนในการอบรมการเรียนการสอนสันติศึกษาแก่ครู
3. ควรสนับสนุนการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับครูผู้สอน ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และเน้นวัตถุประสงค์ของการสอนสันติศึกษาในการพัฒนาเจตคติ และการปฏิบัติจริงให้เห็นเด่นชัด

ข้อเสนอแนะสำหรับครูสังคมศึกษา

1. ครูสังคมศึกษาควรใช้เทคนิค วิธีการใหม่ ๆ การเลือกใช้สื่อการสอน จากสื่อมวลชนทุกแขนง ทั้งนี้เพื่อใช้สอนสันติศึกษาให้มีประสิทธิภาพ
2. ครูสังคมศึกษาควรใช้วิธีสอนแบบวิเคราะห์ วิจารณ์ คิดเป็น และแก้ปัญหาเป็น โดยยึดหลักคุณธรรม และวิธีแก้ไข้ปัญหาโดยสันติวิธี
3. การวัดและประเมินผลสันติศึกษา ครูสังคมศึกษาควรใช้การติดตามผลโดยการเน้นการสังเกตพฤติกรรม มากกว่าที่จะใช้แบบทดสอบความรู้
4. ในด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร ครูสังคมศึกษาควรเน้นการปฏิบัติจริง เพื่อให้เด็กเรียนได้พัฒนาเจตคติที่ดี
5. ครูสังคมศึกษาควรเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับสันติศึกษา

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้วิจัยต่อไป

1. ควรได้มีการพัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษาในวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา
2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนา และนำเสนอโปรแกรมบูรณาการสันติศึกษาในวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย